

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А
Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

СТРАЖИЛОВО

ЛИСТ ЗА ЗАБАВУ, ПОУКУ И КЊИЖЕВНОСТ

ВЛАСНИК И УРЕДНИК ЈОВАН ГРЧИЋ.

БРОЈ 31.

У НОВОМ САДУ 30. ЈУЛИЈА 1887.

ГОД. III.

ВОЈИСЛАВ Ј. ИЛИЋ,
СРПСКИ ПЕСНИК.

НА СТРАНПУТИЦИ.

ПРИПОВЕТКА ИЗ СРПСКОГ НАРОДНОГ ЖИВОТА.

НАПИСАО МИЛУТИН ЈАКШИЋ.

(Наставак.)

IX.

Марија је то вече дуго чекала свог брата, да се врати из Н. Једнако је слуктила, ако би чула какав пушањ или бат ногу и зврјање кола. Али Карла нема.

Седела је и шила. Руке јој споро прелазиле преко шва, а игла јој често застаје, само мисли јој лете муљевном брзином.

Страх и неспокојство овладао је целим њеним бићем. Мучи је самоћа у мрачној ноћи, немир у савети и неизвесност њене будућности.

По кад кад би испустила иглу, удубила би се у мисли, а пред очи би јој се низале свакојаке слике из њене прошлости...

Отац јој је био егзекутор у суседном српском селу К., но она га није познала. Умрло је пре, него што се родила, а породицу је оставио за собом без игде ичега.

Карло је онда био већ одрастан деран, и ишао је у грађанску школу у суседној варошици. Кад је отац умрло, позвала га је мати кући, јер о средствима за његово школовање није могло бити ни разговора. Мати његова морала је иглом да заслужије насушни хлеб за своју породицу. Међу тим Карло се није вратио кући, већ је бануо некуда у свет, и наишао је на томе путу на некаквог свог стрица у Пољској.

Мати његова мало је шта могла чути о њему, но и што се чуло, није ни најмање могло утешити брижну матер. Гласови су ти јављали о његову неваљалству сваке врсте, о пијанству, картању, варању и сличним пороцима.

За то је мати сву пажњу и бригу обратила, да однегује своју кћер Марију.

Марија се родила и одрасла у црној сиротињи. Живела је с матером у једној кућици, коју су под кирију узели од газда-Совре Живанова. Газда Совра био је душеван човек, па им није отказивао кирије, ни кад је нису на време платили.

Извор ужитка две сиротице лежао је у прстима Маријине матере. Била је она вешта шваља. Та вештина беше јој мираз, кад се удала, а сад, по смрти мужевљевој, ужитак. Знала је лепо кројити, те су многе Српкиње сељанке долазиле к њој, да им шије аљине по моди.

Кћер је своју поред све своје сиротиње лепо неговала и чисто држала. Њена лепота развијала се из дана у дан као ружин пупољак, а мати ју је гле-

дала као зеницу. Поносила се њеном лепотом. Нежила је и мазила, као да није знојем заслуживала сваки залагај.

Јутром је дуго остављала своју мезимицу да спава. Ни зору није пуштала да завири у њену девојачку одају. Завесама је застирала прозоре, да се кроз њих не прикраде ни један синак зорин, какав несташни зрак, а сама је радила и за себе и за њу.

И телесно и душевно нагло се развијала Марија. У њену држању огледала се отменост, која се није слагала са њиховом сиротињом.

Но за то је ипак била пуна скромности, нежности и племенитости. Матер своју врло је љубила и поштовала. Радо јој је помагала у њеним пословима, па је уз њу научила и шити и кројити. Ал мати би је вазда терала од посла: „Иди ти, голубице моја, к твојим другарицама, па се забављај с њима.“

А Марија би отрчала преко баште својој првој другарици Даници Живановој. С њом је одрасла и биле су најбоље другарице. Она се у тој кући као у својој одомаћила, и сви је у кући волели. Даница ју је пазила као сестру, и све је онако радила, како ју је она упућивала. Маријин дух бијаше много јачи од Даничина.

Живела је тако лепа швигарица безбрижно, а живот јој је био шала, као препун пехар вина, које ври, а мирис тога вина бијаше срећа и весеље.

Њена лепота запела је за много плахо момачко око. И она је то слушала, ал јој то беше тако смешно, да се морала грохотом насмејати, кад би јој когод о том приповедао.

Њеној матери је то опет ласкало. Била је неизмерно сујетна на своју кћер.

Ал од једаред дође оно доба, које се може назвати раскршћем у човечјем животу. Срце обузме нека чежња и наиђу на њега дотле непознати осећаји, и оно као да чека кога.

И Маријиним срцем овлада нека чежња и немир. Оног вечитог осмејка на њеним скрлетним уснама нестане, а на место несташлука, који јој је из очију вирио, росиле сузе и сетни погледи. На материна питања расејано је одговарала.

Дође најпосле незнани делија, о коме је њена машта толико сањала.

Био је то писар сеоски, који је скоро дошао у К. Човек млад, леп, црномањаст, жив, а из сваког ока вири му по један ђаволак. Уме да се каваљер-

ски држи, зна много и занимљиво говорити и приповедати све неке тако примамљиве приповетке.

Једним махом освојио је срце младе девојке. Није она питала, ко је, и какав је и одакле је, и какве је ћуди и владања (јер у првој љубави срце је прави монарх, који не тражи саветника у разуму).

По очигледном неспокојству и замишљености, која младој Марији ни мало не доликоваше, познала је и њена мати, шта се од прилике збива у њезину срцу. Погодила је и избраника, па се бацила у бригу. Шта, зар писар? А Марија би по њену најдубљему уверењу пристала и за солгабирова и министра, и још вишега би подичила. Уздисала је сиротица, ал својој мезимици није смела ништа споменути, да је не увреди.

Једном седе њих две у соби. Мати шије, а ћерка се наслонила на руку, па тужно гледи кроз прозор. Од једном јој се сетне очи наводнише.

„Ти канда плачеш, дете моје?“

На то питање облише Марију крупне сузе. Загрли своју матер и ишанута јој најтајнију тајну срца свог, да воли писара и да без њега не може бити сретна.

И стара се да у плач. Са жељом своје кћери никакo се није могла сложити, па је плакала, што јој мора стати у томе на пут.

Но није требало много времена, да Марија увиди, колико је њена љубав јача и од ње саме и од љубави спрам матере. Видела је, да се неће моћи дуго опирати сили, која хоће да је сагори.

Једнога дана одлети из кавеза однегована грлица. Марија одбеже с писарем у варош, а мати оста неутешна са горким сузама и мржњом и на своју рођену кћер.

Али шта је у матере мржња на своје дете! То је восак, коме не треба ни пун тренутак, да се отопи под зрацима сунца оне свете љубави.

Шта је знала старица, помирила се са судбином и отишла је својој деци, који се за мало опет вратити у Б.

Стара је истина, да је живот најбољи учитељ. Он често поучи човека. Поучи га, да, на пример, није све злато, што се сија, но цена је за ту науку по кад кад одвећ велика, шта више залегне у њу и срећа читавог човечјег живота.

Марија је била у браку врло несретна. Њен муж имађаше све страсти лених а лакомислених људи.

Његова мала плата није му никад ни долазила у руке, већ се њом подмиривали дугови његових сиљних веровника.

На брзо после сватова упозна Марија сву тежину и опорину свакидашњег живота. Морала је заједно с матером старим својим занатом заслуживати и на

даље горку кору хлеба, којом је и свога мужа захрањивала, јер његова се ни једна крајцара у кући није потрошила.

Муж јој бекрија, пијанчи, карта се и у блуду живот проводи. Њу мучи горко кајање са непромишљеног корака.

Мати јој је била једина утеха. Хтела је и раставити се с мужем, ал јој то није мати одобрила. Говорила је! „Све ће се то на боље окренути. Он ће се поправити, кад сазре мало.“ Међу тим писар је био воћка, која врло споро и тешко зре.

Кад је стара умрла, онда ни на растављање с мужем није смела помислити Марија, јер куда ће самохрана у хладни свет.

Муж је терао своје, а она је постојано трпила и себе је кривила.

И ако су границе њену стрпљењу биле широке, ал блудном животу њена мужа брзо је био крај. Он се разболи и умре од сушице.

Тако се она ослободи тога несретног брака. Много је претрпила за те две године, што их је као удата у Б. проживела, али ни то трпљење није збрисало с ње печат необичне лепоте, који јој је у цело биће тако јако био урезан.

Са стрепњом у срцу окренула се усамљена жена на све стране, да као утопљеник тражи сламку спасења.

Свуда јој се мисао губила у празнини, само с једне стране указа јој се доста непоуздана котва. И она се ухватила за ту котву, ал јој је рука дрхтала. Шта је знала, морала је отићи своме брату Карлу....

У те мисли удубљена чекала је Марија свога брата, ал њега никако. Кад се ноћ већ била преполовила, легла је, а плакала је горко. Сузе су јој биле најбоље другарице, и она је с њима заиста много и друговала.

X.

Што који дан, Младен је све ћутљивији, и све се већма повлачи од својих. Ни с ким готово не разговара. Његов баба избегава га, а и он њега.

Кад је код куће, а често га не беше ту, онај-више се бави у стаји, а спава, преко обичаја, на пољу.

Једног јутра приступи му мати готово задухана, а она топла материнска љубав озарила јој лице.

„Како си спавао, чедо моје?“

„Добро.“

„Јеси ли што лено сањао; је ли ти се у сну предсказала каква срећа?“

„Није,“ вели Младен хладно.

„За то се у сну није предсказала, што се на јави догодила. Погоди, каква ти се срећа догодила?“

„Ко ће то погодити!“

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

„Добро си сина, сине мој! Тако красно дете, као што си ти био.“ И старици се показа у оку суза радосница; она загрли свог сина.

Младена силно потресе та вест, но он ипак изгледаше хладан.

„Сина си добио, Младене, јеси ли ме разумео? Красно дете,“ понавља старица, јер тражи, да се тој радости ча-Крстиних радује и дрво и камен, а не камо ли главом рођени отац. „Ходи мајци, да видиш новост, ходи.“

Доћи ћу доцније, имам посла,“ рече Младен. А његову нану нешто текну као нож у срце, те суза она застаде, као да се следила у оку.

Сретна, ал не, двапут несретна мајка оде од свога сина.

„Што ћу, сиња кукавица, опчинише ми дете, Бог их живи убио. Опчини га вештица, а она матора, (ту је мислила Циганку врачару) била јој је на помоћи. Земља их прогутала и Бог им дао жалост материну! Чини, чини!“ Тако је уздисала старица, кад је улазила у кућу.

Дошао и деда Никола и још неке комшије на бабиње, ал оца никако. Нико се и не усуђује, да за њега запита, јер већ проносили о њему по селу свакојаке гласове. Пију људи ракију, ал ћуте као на даћи.

Но кад се намножи друштва, одрешу им ракија језик, па се разговарају и не гледају на домаће.

Чича Марко приповеда, како је било, кад се Младен родио.

„Е, децо моја, онда је чича Марко био млађи, па је и могао. Чича Марка и ди га не тражите! Ако ћеш у радњи, не дам се ни оним првима, па нисам се бојао ни кавге ни ракије, а, Бога ми, ни Њипула, (далеко му лепа кућа!). Да сте живи и здрави, децо моја! Да Бог поживи малог Мирка! (Тако му попа дао име на знамењу). Уметн’о се, да Бог да, на оца!“ Тако напија чича Марко, а све жмирка.

„Дај, Боже!“

„Ето, баш тако седимо и онда. Мал’ те се и Младен није родио у четвртак. Тако ће и бити. Баш четвртак, четвртак. Још ја идем из варошке куће, баш сам био платио штајер. Онда је био мањи штајер. Чича Сава ме зовну унутра, Бог да му душу опрости! Ходи, вели, приљ-Марко, на чашу ракије, нашло ми се унуче. Говори тако, а лице му дошло чисто друкчије од радости. Хајд, хајд, велим ја, а ту се већ скупило лепо друштво, баш лепо друштво. Пије се у велико. Ракија лепа, није шала, . . . та, ето, као ова. Да Бог поживи малог Мирка, нек му право име буде Жива, да дуго поживи!“

„Да Бог да!“

„Тако ми пијемо, а једно од чељади донесе Младена. Лепо здраво дете! Ја још кажем . . . (Ето, сећаш ли се, приљ-Лецо?) Ја још кажем: ха ово ће да буде једаред здрав човек, голем човек. Нек буде, рекох, само на оца и стрица, па макар и на делу! Пи, гаду мали, да те не уречем! А они га изнесоше. И погодио сам. Док га видим, знам га у главу. Тако ми ове ракије, умео сам здраво да прошапујем. Ех, не знате ви још чича Марка . . . Дед, приљ-Мато, добро здравље. Да Бог поживи малог Мирка! Уметнуо се, да Бог да, на оца!“

Тако напија чича Марко, ал не баш течно. Језик се често спотиче, очи жмиркају, глава клања, а дужа реч не може ни да стане у уста. Мало боље омирисао ракију, па већ дуби; издале га старачке ноге, ал га добра воља не издаје. „Добра воља најбоља!“ вели он.

Тако се гости на бабињама развеселише, а чича Леонтија још већма растужа. Баба Мила и не улази у собу.

Дође и Младен, да види своје мушко чедо. Не могаше одолети своје родитељском срцу.

Са страхом ушао у собу, но брбљање веселих комшија и ларма извукосе га из неприлике. При том му се баба и напа и не десеше ту у тај пар.

Узе свога сина на руке. Из ока му сину зрак родитељске радости, а срце му, то пусто срце, заигра. Стари осећаји васкрсоше у њему. Мирни и сретни породични живот сину му у новој светлости. Он обгрли у души својој сву своју породицу. У тој души, која се одрекла свију светаца, васкрсоше у томе трепутку две слике као две иконе стетачке, слике његовог бабе и нане.

Он чврстије пригрли свога сина, па га онда предаде чељади, а сам опет изиде у двориште.

Заверио се у себи, да не ће више никад отићи на оно грешно место, на коме мал’ те не изгуби душу и све, што му до сад драго беше. Душа његова бијаше тако разнежена и пријемљива за све, што је лепо и добро. Беше слична лепом пролетњем дану. После дуге студени, која владаше у грудима његовим, сину нова светлост и роди се нова топлота. Леда нестаде.

Али јесте ли видели пролетњи дан?

Над ту нову светлост навукосе се облаци. Страст се појави, као поновљена бољетица, а свест му помрче. Она дивна и страшна слика изиђе му пред очи и сила њена за час га свег обузе, а он бијаше као у грозници. Нешто га гони, да иде, нешто га тако силно себи привлачи, као месечара она тајанствена, бледа светлост.

Седи у стаји на кревету, упрло угасли поглед

од очајања укочено у зид па се колеба, и труди, да савлада сам себе.

Али не могаше одолети, мораде отићи.

XI.

Прошло два три дана, а дете треба крстити.

„Треба дете крстити“, вели чича Леонтије једног јутра својој баби и снаси, која је још лежала у кревету. „Ето, спрем'те што треба, па нек се данас крсти.“

Баба Мила ћути, а Даница страшљиво погледа на свога свекра.

„Треба јавити кума-Аркадији, нек пошаље које дете. Могла би ти, Мило, отићи.“

„Могу.“

А Даница бризну у плач, а и баба-Мили се наводнише очи.

„Што плачеш, снахо моја?“ запита старац с разрогаченим очима.

Даница покрила лице рукама, па једнако плаче, а ништа не говори.

„Што плачеш, дете, кажи ми?“ И он јој скиде руку с лица.

„Младен...“ промуца Даница, а плач јој загуши реч у грлу.

„Шта је, шта Младен? пита старац сав блед.“

„Шта, несретник један...“

А Даница плаче у сав глас.

„Та, кажи ми, шта је? Немој плакати као мало дете. Шта Младен?“

„... Не да... да се крсти.“

„Шта, не да, да се крсти? Зар се усудио то рећи, несретник један? Доведите ми га, да му судим... Не, нек ми не изилази на очи, поганик... Нек је проклет, нек је проклет!...“

Даница се заценила од плача, а баба Мила дошла, па је љуби и теши је: „Ти си“, вели јој „мој син... Несретнице мене, шта дочеках! Што ћу сиња кукавица?“

„Немојте плакати“, вели чича Леонтија љутито. „Дете ће се данас крстити. Иди, Мило, по кума.“

„Ал ја му не смем казати, јер ми је претио...“

„Не бој се“, рече старац, а глас му од гнева тако потмуо, да се једва чуо.

Баба Мила је отишла по кума, а чича Леонтија сео, да дуго о нечему размишља...

„Доћи ће кум, кад се оправи“, рекла баба Мила, кад се вратила из села.

„Ход овамо, Мило, да преселимо своје ствари у малу кућу, па нек нам више прага не прескорачи, јер тешко њему! И ти ћеш се, Данице, к нама преселити заједно са дететом.“

Тако се отпоче сеоба. Најглавније ствари, па и

породиљин кревет пренесоме у малу кућу, а породиља пређе, ослањајући се на своју свекрву, лагацко преко дворишта.

Дође и бака и кум. И дете се крсти.

Кад донели дете из цркве, спаде чича Леонтији један део терета са ојађеног срца.

Седе за сто, а ћути непрестано. Тешке мисли врзу му се по глави. Црња црњој места уступа. Велики болови притисли његово рањено родитељско срце.

„Шта да радим с њим?“ мисли у себи. „Шта да радим с отпадником? Да га истерам из куће? Ал да га вежем, па да га никуда не пустим? Али где ми је та снага?“ И он и нехотице погледа на своје кошћуњаве сухе руке. „Да га прокунем, и клетва ће га сатрти и умирити? Ал што ће клетва? Зар би то било, да на нама већ не почива каква клетва?...“

Старац се још већма задуби у мисли и узе напрезати памтење, да се сети, је ли његов који предак проклео своје семе, јер бијаше уверен, да га је стигло проклетство. Тако старац мисли, а на своју се бабу и снаху и не осврће.

Даница лежи у кревету и непрестано тихо плаче. А баба Мила седи на банку и све једнако сузи. Чешће би прешла кревету, да шапне снаси по коју реч, па би се опет вратила на банак, да сузама олакшава тешки бол.

Подуже су тако ћутећи седели. Кад се ноћ већ у велико спустила, легаше, ал ником од њих не спусти се сан на трепавице.

У неко доба залупише се нагло на дворишту врата. Младен дошао са скупштине.

Ушао је прво у стају, па припалио жижак и упутио се у своју собу.

У целој великој кући не пађе никог живог. Стаде у кухињи и поче се домишљати. Понда баци жижак на земљу, стиште се обема рукама за главу, а стравга нека спаде.

Жижак се на земљи угаси. А он је очајан стојао у кухини.

Изађе на поље.

По небу се витлају облаци, а месец се час по маља, час залази за облак, па онако крадом осветљава мрачне предмете. Овладала ноћна тишина, само се чује одјек последњег сахата, који је боктер одухао.

Младен стао у дворишту непомично, док се нечему не досети. Упути се малој кући и покуша, да ли су отворена врата.

„Данице, Данице,“ одјекиваше његов глас страшљиво у ноћној тишини.

Врата се отворише. На њима се показа чича Ле-

онтија у кошуљи и гаћама, сав разбарушен и блед. Младен коракну натраг.

„Младене, овог прага да ниси прескорачио!“

„А ди је моја жена?“

„Младене, овог прага да ниси прескорачио!“ понови чича Леонтија, а глас му претњом дрхташе.

Он уђе опет унутра, а врата остави незабрањена.

Младен опет уђе у велику кућу и запали свећу. Гледа по соби, а поглед му крвав и махнит блуди тамо амо, па се задржи на икони св. Николе, крсног имена породице ча Крстиних. Неки га бес спопаде. Он зграби слику и лупи је о земљу, а оквир пуче тупо одјекнувши. Још приђе икони и згази је.

За тим седе на клупу уза сто и наслони главу на руке, па стисне главу. Тако сеђаше дуго, дуго.

У његовој души поче опет беснити страшна бура, она борба, што све уништава. Крв му силно јури у главу, а мисли доспеле до границе лудила. После дуге борбе једва потече и суза из очију. Беше то тешко исужена суза, као да јој извор у камену почиваше.

Та суза му олакша сињи терет. Он диже пога-

жену икону, целива је жудно и побожно и узе се молити своме свецу заштитнику, да му помогне.

Утешен поседи једно парче. Хтеде већ лећи. Но таласи, једва смирени, опет се подигоше, запљускаше му свест, она помрче. И опет баца икону и згази, па онда викну страсним гласом:

„Одричем те се, одричем те се за увек. Ти си крив, што сам несрећан. Сагорећу те, јер не верујем у тебе!“ и он опет згази икону.

Понда се страшљиво обазре по соби и гледаше блесасто у све кутке, као да се боји, да га когод не види. За тим извуче из џепа неку артију, развије је и извади из ње једну црну сличицу и стаде је љубити.

То је била слика Маријина, коју је једаред украо с ормана њезина. Кад је искљубио, брзо је опет стрпа у џеп, баца свећу и оде у село. Пође јурити по улицама, а не зна ни сам, куда ће. Као да га шибла неки пламен бич, који човек не може да опиша, ал га ипак његов швигар до срца пресеца.

После поноћи врати се кући и леже, да одмори своје измучено тело и дух. Петао будилник успавао га је.

(Наставиће се.)

АГИТАТОР.

РОМАН ИЗ СЛОВЕНАЧКОГА ЖИВОТА.

НАПИСАО ЈАНЕО КРСНИК.

(Свршетак.)

XIV.

Тог је вечера Храст дуго чекао свог конципијента. Немиран је, те му се не мили ни вечера, ни разговор са женом. Често прилази прозору и гледа на улицу, да ли долази Корен. Лепа месечина, па се далеко види. Ал Корена ни од куд. На послетку се диже, да пође у крчму у нади, да ће га онде наћи. Оде у читаоницу. Што га жена задржавала, то га више дражило. Но ни тамо не нађе Корена. Нико не зна, где је. Враћајући се кући, распитао се у његову стану; но заман. Дошао је љутит кући.

Сутрадан ево Корена у обично време у писарни.

„Где сте били синоћ? Шта је ново, како стојимо?“ запита Храст.

„Не надам се, — рђаво је, рђаво по нас! Биће најбоље, да одступите од кандидатуре!“

„Шта, ви ми то саветујете, ви?“

„Уверен сам, да ћемо пропасти. Боле се свезао са Антуном, па сад судите сами.“

„Добро! Одступити не ћу; хоће ли борбе, имаће је! Ако пронађем, пропаћу часно!“

„Ја држим, господине докторе, да ће бити про-
битачније, ако одступите,“ одговори Корен.

„Ко вам је натурао ту мисао, ко вас је препородио за једну ноћ?“ рече одветник и стаде пред Корена.

„Уверење, да је све узалуд! А уједно осећам, да ћемо стећи тим тврдокорним отпором још више противника; помислите, сад је и Боле...“

„Аха, то вас пече! Разумем разумем — за што...“

„Не вређајте ме, господине докторе! Уверени сте о мојој доброј и истинитој вољи; али кад је све узалуд, свако агитовање...“

„Боље поштено пасти, него срамно умаћи! Тако сте још јуче тврдили!“

„То и сад тврдим! Али у политици морате мислити и на све могуће последице!“

„Изврсно! Сад сте постали опортуниста!“

Растану се оба зловољни.

Два дана доцније донео је дневник глас, да је др. Храст одступио од кандидатуре. Тај је глас тако изненада дошао, да не хтедохе веровати многи од докторевих присташа. Тек кад им је рекао Корен,

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

дан је истина, узеше махати главама и негодовати на сав мах.

На дан избора не дођоше Храстове пристапе на биралиште. Да није онај тврдоглави касалин, који се још увек љути на предстојникова пинча, усупрот Храстовој изјави, да не кандидује, за њега гласао, био би Меден једногласно изабран. Али нема одушевљења. Бирачи су долазили и одлазили као од беде и у шали. Е, па шта за то! Изабран је спахија немшкитар, јер тако захтева народна дисциплина! И Боле је дошао и гласао за Медена. Но није се дуго задржавао у месту. Веле, да је био зловољан.

Неколико дана после избора била је забава у Меденову двору, а биле су позване све одличније личности из вароши и околице. И Храст и Корен добили су позиве. Но први се изговарао, да је за путем; конципијенат је пак дуго размишљао, би ли ишао или не. Зна, да ће бити и Милица на забави, па мисли, да не би имао толико одважности да с њом говори, ма и у игри. На послетку је ипак отишао.

Забава је била сјајна, тако да се сваки чудно, ко познаје Меденову шкртост. Гости су нам познати. Неки се чудили, да је дошао и господин Антун. Умешао се међу часнике, без којих не може проћи забава у Меденову двору. Картали се. А у тароку је господин Антун на свом месту; седи и суче пљазско пиво и јако вино.

„Hoch, hoch, der Herr Abgeordnete!“ даре не престано неки мали, пијани поручик, а господин се Антун куца с њим. У један мах хтеде, да викне: „Живио!“ Али се не усуди у друштву, где се све немачки говори. И Руда је у том друштву, но за мало оде, да чепа око Меденове госпе, тим пре, што је већ отпочела игра.

„Сад смо победили, милостива,“ рече он играјући с њом прву ваљку. „И мени не приписујете никаквих заслуга?“

„О, разуме се, дали сте један глас више!“ смејала се Елза безбрижно.

„А што смо Болета задобили?“

„Гле, скоро сам заборавила! Но ипак је то у главном моја заслуга!“

„Ви се шалите!“

„Не, не!“

Рекавши то захвали му се, па оде да игра с другим.

Конципииста побледи од љутине, па пође к играчима. Сад прође мимо њега Корен, а води Милицу.

„Ха-ха, и ви сте ту, господине агитатору! То је фино, изврсно — веселите се победи свога противника! Јед'те, госпофице, то је моћ убеђења, ха-ха!“

С тим речима заустави њих двоје.

„Господине конципииста,“ одговори Корен, а глас му дрхће, „ово није место, да расправљамо своје рачуне.“

„О, изволите, изволите,“ на то ће онај.

„Дакле на пољу, у башти, ако изволите!“

„Само дођите!“ Чекају вас.

Корен одведе Милицу њеној матери.

„За име божије, не иди доле,“ шаптала је девојка и дрхтала по свем телу.

„Не бој се! Морам му рећи, шта га иде!“

Боле не гледа баш најлепше Корена, но кад овај доведе његову кћерку на место, отпоздрави га ипак уљудно. Вечерас се први пут срели.

Корену паде на памет нова мисао. Приђе к поседнику и замоли га, да иде с њим. Овај пристаде, и ако у чуду, те пође с конципијентом у башту.

Недалеко од улаза стигну Руду, а Руда пуши.

„Молио сам вас, да идете са мном, а сад вас опет молим, да ме чујете,“ рече Корен Болету и ступи пред конципиисту, који узмаче за један корак. „Треба, да вам разјасним оно, што још не знате.“

Приповеди му у кратко све згоде своје љубави: како је спасао Милицу из руку конципиистиних, и како су Руда и Меденовица засновали последњу сплетку, да омахну Болета и заваде га са његовим старим пријатељем Храстом.

Конципииста промрља неколико речи, а поседник је ћутао. Можда би било дошло до речи, да у тај час не прође туда госпођа Меденовица. Водио је неки млад часник.

„И господи је кајда врућина!“ рече гласно, хладећи се лепезом.

„О, ми се разговарамо о дрварској трговини,“ одговори Боле иронично и оде с Кореном.

„Смем ли вас пратити?“ запита Руда сав задуван.

„Хвала; господин поручик је већ тако добар,“ рече госпођа и сави са својим пратиоцем по стази, посутој белим песком, који је на месечини блескао.

Руда још чује кратак подсмех, па онда похита у двор.

„Проклета кокета!“

Од то доба минуле две године. Доктор Храст и Боле опет су стари пријатељи, као некада, а тим већи, што су сада најљући противници Меденови, који је одмах по покрајинском сабору прешао у немшкитарски табор.

Конципииста Руда премештен је одмах после оних догађаја у други крај, и тамо, по старом правилу политичних чиновника, тражи нова познанства међу женскињама.

И господин Антун није више у Борју. Добио је

парохију у планини, па чека бољу; његови политични пријатељи зацело ће му је израдити.

Корен пак положио је све своје испите. Још је код Храста свестан и ваљан конципијенат, а за

кратко време отвориће у оближњем месту своју писарну и онда ће се венчати са — Болетовом Милицом. Веле, да је још и сад онај стари страсни агитатор.

Са словеначкога превео
Вељко М. Лукић.

ЛУКИЈАН МУШИЦКИ.

О ПОСМРТНОЈ МУ ПЕДЕСЕТГОДИШЊИЦИ.

КРИТИЧКА СЛИКА.

ОД ЛАЗЕ ТОМАНОВИЋА.

(Наставак.)

II.
Нагласио сам, како Срби љубе и цијене своје име изнад осталијех народа, особито пак изнад осталијех словенскијех племена. Ова чврста приврженост, ова непоколебима вјерност прама своје племену даје повода осталијем словенскијем племенима, наклоњенијема панславизму, да бијуде Србе сепаратизмом, као да српство искључује словенство; као да добар Србин не може бити добар Словенин. Ова се погрјешна мисао увријезила и међу рускијем Славенофилима на велику штету српскога народа а на никакву корист Русије ни њенога угледа у Јевропи. Та је мисао, по мом мњењу, мати цијелога неприроднога данашњег положаја на Балканском полуострву. А напротив Срби су бољи Словени и од самих Славенофила и били су такви прије него су се Славенофили руски и појавили. Из књига Нила Попова »Србија и Русија« Руси су могли виђети, како је митрополит Стратимировић поводом устанка Карађорђевог свјетовао цара Александра, да обнови славено-српско царство, у коме би могао имати јединога поузданог и вјернога савезника у Јевропи! А Мушицки пак ту нам је најбољи свједок; да, као народни пјесник, најбоље огледало душе српскога народа. Виђели смо, какав је Србин Мушицки: одиста већег Србина и поноситијег не могу нам наши оптуживачи показати. Па да видимо, је ли то сметало Мушицкоме, да буде прави Словен; да, као што је био идејал, non plus ultra Србин, је ли био идејал, non plus ultra Словенин.

Савременик пјесников и мио му пријатељ био је Вук. Први је изашао из школе старословенске или боље руско-словенске, која је владала на пољу српске књижевности; други из народа српскога, и он је објавио рат тој школи. Борба је свршена с побједом чисто на-

роднога језика. Вриједно је, за моју тему потребито, да видимо, какав је положај Мушицки у овој борби заузимао.

У оди већ напријед поменутој на Сочиненија Државина још почетком г. 1816. поносом истиче наше народне пјесме овијем описом:

На лиру нашу цвјећа од сопственог
На пољу браног радосном руком там',
Јунаци гдјено бритким мачи
Немање простиру стару славу,
Харите њежне жар чувствованија
Из чиста срдца в пјесне преливају,
Потока поред сребренозрачних,
Којим се диве Вјена, Касел.

Па у оди Љубитељима Серпске лире ставља им ову апострофу на уста:

Та зашт' нам, веле, Сербљине, серпски ти
Не појеш? Веруј! горњи у свјет нам ум
И срдце лети, кад нам серпски
Варвитон узмеш и серпски пјеваш.
Ми разумемо мудра Државина,
И твоје пјесме ризи у славенској,
Скројеној красно старим кројем;
Пищу ал налази ум, не серпско
Нам срдце! Част ми дајемо
Славенском нашем језику (наш је да!
Отцева наши свет останак;

Шит нам у цркви и шит ио свјету!)
Серпцу је нектар језика серпскога вид.
Јунаком сини Сербљина серпски глас
Са лире серпске жарка пјевца.

Тако пјесник своје становиште опредјељује у овој борби, па наставља:

Уступаам, музо: варвит ми управљај.
Дај милој браћи, сестрам утјеху;
И самога врага серпске лире
Сладошћу твојом покори данас.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.BS

Подај у руке младима Сербљима

Двојаки варвит: сербски и славенски.

Дај старом најпре чест, а после

Новом! Не побједу, мир ти тражи.

Па у Гласу Народољупца образло-
жава овај у траквизам. Један је језик цркве-
ни, други народни. Овај

Ум карактер јавља наш.

Милине, сродне духу, сердцу сербском,

Ковчег драги јесте он,

Огледало је он свег сербског рода,

Жизнинутрење облик.

Ви писатељи равно љубите језик

Цркве своје, рода свог.

Онај нам није туђ, овај прост није.

То своје становиште поткрепљује и оправ-
дава још више у одама Дружбени сојуз
сербскога и словенскога језика, Осно-
ватељима славенскија купно и серб-
скија катедри в гимназији новосад-
стјеј и особито у оди Исидору Нико-
лићу, ће овако пјева:

Јединим пловим меж Словени

Сродноју братјеју (мир числит нас

Днес шездесјат се уж милионов!); тјех

Пријемлем сродна чувства и мисли и

Такајаж им дајем. *Кол љео*

Дивни под солнцем словенски мир зрјет!

Другим меж Срби града од Будима,

Преславна дјели, даже до Његуша,

Побочни веја предјели, гради,

Древни обитељи проходјаче,

Лијуще чувства в перси взајмње!

Ево нам чистога циља пјесникова: једни-
јем нарјечјем да у свези душевној држи Србе
од Будима до Његуша; а другијем да Србе
стегне у душевну свезу са шездесет милиона
Словена!

Та иста мисо просијава из оде Добров-
ском.

Дал' би Бог, да б' једни бил он Словеном всјем,
Имже б' пјели Творца, ум сједињали свој!

Јеј! не било би красиша

Здје под солнцем поворища!

А на другом мјесту о српском нарјечју опет:

Имже от Будима до Цетињских стјен во сојузје
С племенем сродним стојит, умствујет, пјесни појет.

Те двије свезе, та два душевна јединства,
то су му идејали најмилији. Те у Епистоли
Давидовићу продужава:

Мислени сербски колос на вашја братскија стјени
Став (ими главје слави, спасенија шлем)

Сербскоје имја до звјезд вознесет, достојноје слави,

Шујеју тоје держа, луч етирни десној,

Имже Сербом, вселени по морју пловуцим, свјетлици

Имаг ден и ноц; души, срца сојужат!

Ето за чим је пјесник тежио. Потпуно свје-
стан љепоте српског онда тек говорног јези-
ка и нужде његове, он не хоће оставити сло-
венски језик, који га душевно спаја са вели-
кијем Словенством.

У тој тежњи он слави у оди Копитару,
свом интимном пријатељу, заслужне Словене
на књижевном пољу: Микаља, Јамбрешића, Бе-
лостенца, Велеславина, Штулија, Бандка, међу
којијема два језујита! Па опет истом Ко-
питару пјева:

Бог ти је покој желајем дао, главо дражајша!

И тај твој покој свим Словеном храбри перси,

Гордости галској престрашне, најчистијом

[радости диже.

У оди Србин Словаку (Шафарику), па
Чесима Палацкоме и Свободи, па Ср-
бин Винду иста мисао пансловенства просијава.

Словеном времја силновелит ити

Златих наук в сојуз свјати; *всред*

Чужезазвичија знат својим бит!

..... Душа словенска

Души словенстјеј чувства своја вперит

Скорјеје, глубше словом својим,

Словеном љео јест словити

Древним својим меж собоју словом

Пред цјелим миром. Вејех ни в сојуз ведет.

Али је најзнаменитија у томе смислу ода
Добровском; ту Мушички одушевљено пјева:

Сонм учени Москви, Варшави, Кракави,

Прага, Карловцев будут

Мисли им сообшат своја.

Пјадесјат милион в мирје Словен сеј столи

Двигнут славје својеј. Их обучит твоја

Книга, Старче свјашчени,

Вскорје сеј водрузити.

..... *Солнце нашеја слави днес*

Јест једино уже .....

В нам блестит и твоје имја ти, Кириле,

Давши роду Словен букви с законом! Здје,

Срби, Болгаре цјевши

Бога словом својим из вејех

Братиј иерви, до зајазд двигнитес радостју!

Образ ваших бесјед славитсја обцим днес.

О и ти, Цариградска

Церкви, јемли здје славу, чест.

Што више? У оду Инфанту Карлу
Херцегу Лучкоме (Di Lussa), који је учио
словенски језик, пјева:

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Взор повери на славенск, суци под небом, род,
Шездесјат милионов

Правно поле јего се Ти,
Древни свој им јазик, рад созерцајеш...
К цјели многих влечи! Жини духовнија
Дај источник богат трем милионом над
Десјат'ју днес Славјан во
Австриј. Здје средоточије
Мислем их сотвори. Академију нам
Ти славенскују дај! Ти председатељем
Буди в неј. Возжелај же:
Франц то даст, и Славјан си Цар.

Тринаест милиона Словена је у Аустрији;
дај им академију научну; зажели само, па ће
ти цар то дати; јер је он и Словенима цар!
А ком је данашњем панслависти у Аустрији
на ум пало, да тражи свесловенску Академију
наука? Ето каквијем су духом задахнуте биле
оде царском дому аустријском!

Но савремено овијем одама Мушицки је
цјевао оде и цару рускоме, у којијема га осла-
вљава: Царју Славенски! У једној га
слави као побједиоца Наполеонова.

Твоје нам славој имја вселенују,
Сердец и душ на радост сладку
Дивно напoлни . . . . .

У другој га вапије заштитника српскијем
музама.

Бив заштитник обои пол Сави бравшимсја Сербом,
В зимли отцев против оков,
Музам их буд Аполон.

Тицало се ту срестава за један лист српски —
Гдје Србијанца, Босанца, и гдје Черногорца, Славонца,
И Сремца, Херцеговца с ним
Взор осмoтpјајет једин.

Предци твоји милосрдја јелејем свјетилник закона
И вјери нам вжигали; Ти
Музам лампади возжги.

Тако се Србин као Словенин обраћао сло-
венскоме цару. Прави Србин — прави Сло-
венин! То нам је Мушицки најбоље доказао.

Он пријатељ, савјетник и помоћник Вуков, ра-
зумјевши потпуно љепоту и корист нашега го-
ворнога језика, није одступио од књижевно-
нога језика, од ове душевне свезе, која Србе
стеже са колосом словенскијем у једно. Овај
утраквизам Мушицков није нашао пошљедова-
теља. Исти Светић-Хаџић у томе није слиједио
стопе Мушицкове. Он је са конзервативцима
тражио неки средњи пут између говорног и
књижевног, т. ј. између српског и старо-
словенског језика, што је Мушицки називао
»мрском смјесом«. З друге стране Вук народ-
ном пјесмом а Бранко умјетном сву омладину
занијели за собом насилно. Тако је морало и
бити у првом маху, док је говорни језик у
Срба православне цркве добио потпуну задовољ-
штину; док је заузео природно своје мје-
сто у књижевности, те тако једном свезом, коју
не може никаква сила прекинути, ујединио Ср-
бе православне са Србима католицима, који су
писали говорнијем нашијем језиком у Босни и
на Приморју и од назад три вијека. Али као
да се сада већ почело приближавати Мушиц-
ковоме становишту у погледу језика; као да
је близу дан, у ком ће се Мушицкога наук у
том питању усвојити. Већ један од најумнијех
и најученијех Срба, један од најодушевљенијех
патриота српскијех, др. М. Полит-Десан-
чић пише: »... ја држим, да за Словене не
би била никаква штета, да приме руски језик
бар у знанственој литератури.« Да се поред
гајења и неговања српскога језика по савјету
Мушицковоме задржао и руско-словенски, ако
ништа не би данас требало, да из нова запо-
чињемо, и да у нову борбу улазимо. На сваки
начин ми видимо и у овоме питању генија, кога
савременици нијесу могли сфатити; претечу и
пророка велике мисли: великог српства
у великом словенству — мисли ове, за
коју тек данас љута борба започиње међу са-
мијем нама...

(Наставиће се.)

О КНЕЗУ ЛАЗАРУ.

РАСПРАВЉА И. РУВАРАЦ.

(Наставак.)

Српско перо није дакле доспело нити је могло
доспети, да опише те походе и нападе, та освојења
и поновна освојења, те тријумфе и оне поразе срп-
ских, бугарских и влашко-бугарских војвода, које су
и они кадикад претрпљивали од Турака и од Грка.
А и као зашто да се жури српско перо с таквим

описивањем, кад се знало, да ће то све испричати
и накитити грчко вешто перо онога цара грчког, ко-
јег је српски краљ са својом краљицом у своме двору
на Паун-пољу и као пребјега онако почастио и по
етикецији византијској трактирао (год. 1342.) а што
то вешто и доколно грчко перо случајно изостави,

да ће допунити бугарско перо у српској земљи? И како је само уважавано и цењено то бугарско перо и доцније од српских писаца и историчара. Та прочитај само, шта каже онај први *историјограф* српски из почетка XVI. века о житију написаном Константин-философом, по роду Бугарином, и како је исти философ почео житије то „отъ десетинъ словъ муссенскаго законоположенія“ и како је „вса памети достоина написао, въспоминае и тогда царствовавшихъ, где и кои и како и како је све то Бугарин тај знао ухитрити, накитити и украсити плентењми и ветискыми глаголы, да је милина и сласт читати житије то те мислиш да читаш једнога „отъ дрѣвнихъ любовоудрѣцъ“ — и да је он, Србин, пишући прву историју српске господе, могао из житија тога само нешто „от чести“ въспоменути, јер навезавши се с Бугарином на пучину препао се и „оужасанъ бывъ“ потегао је одмах назад крају и обали „да не потопленіе оумл подимет“ па је даље продужио повест удобним за Србина начином то јест просто без философског погледа и без вितिјског извијања и кићења.

Имали смо даље своје летописце, па и ако су ти српски летописи кратки и мршави, то нам ипак и због њих завиде остала браћа наша на словенском југу и љуте се, што они — та знаш већ, ко су та браћа наша јужнословенска — немају ни таквих.

Па и данас имаш, српски роде, у средини својој синова, који ако и немају имена или ако и имају свога имена, али су имена та мрска — *nomina odiosa* — у извесном табору; који ако и не пишу по адету бугарском томоу, већ расправе и расправице, али у тим ситним и дробним расправама требе зрно од кукоља и снети, тамане драчу и коров, растурују гној вековима нанесен и набацан те не може од дебелог гноја зрнце истине да проклија, да избије на зрак и на светлост божију те да њива уроди добрим родом; једном речи: имаш данас синова, који чисте и пречистишу повест твоју од бугаризма и бугаркиња те их с тога и ненавиде Бугари и Бугарчићи у српској земљи.

Но узми да немаш ни Љубе Ковачевића ни оних безимењака, па нек те оставе и Чеси и Руси — ти имаш твоје јуначке песме, каквих немају нити су кад имали она браћа твоја, Хрвати и Бугари, па ти и због тога завиде они, и завидећи као браћа теби љуте се у себи, што немају свога старца Милију већ само фра-Андрију, а знају врло добро, да овај њихов фра Андрија толико одстоји од старца Милије, колико одстоји „въстокъ от запада“ и што твој старац Милија није испевао коју песму и о њиховом Кресмиру и Звонимиру, о њиховим Шубићима и Курјаковићима, о њиховим Франкопанима и Утјешеновићима, као што је испевао он, т. ј. не њихов

фра Андрија већ наш старац Милија, песму о же-нидби цара Стефана, и о војводама и јунацима Душановог доба, о Момчилу војводи, о Рељи Крилатици, о Љутици Богдану и о Краљевићу Марку и осталим војводама и јунацима *српским*.

Да, да, имао си старца Милију, и песме његове можеш читати, кад ти се прохте, и одјако моћићеш много лакше доћи до тих Милијиних песама и осталога му друштва, него што си то дојако и прије, него што је настануло неко друштво, могао, а читајући песме те знаћеш и паметоваћеш све војводе и градове редом и ко је био на *Загорју* месту питомоме, и на *Пазару*, граду бијеломе, и на *Сјеници*, на равној Паланци и на оној на *Босни поносној*, и на Травнику, граду бијеломе, и на ломној на *Херцеговини*, и на Цетињу, на води дебелој, и на Скадру на води Бојани, и на оном равном Дукаћину, и на оној на планини старој, и на бјелу граду Куманову и на Солуну граду бијеломе и на оном на Косову равном и на Прилипу, граду бијеломе, и на оном, ох та знате ли, оном тамо или онамо, — та на Призрену, мјесту питомоме; и ко је био на Крушевцу граду бијеломе?

„Онђе беше славни кнез Лазаре
„А са сином високим Стеваном,

о ком славном кнез-Лазару и расправља се овде, „*негоже и паметь свкръшлемеъ*“ — а знајући и паметујући све то можеш слободно рећи: а на част ти, Бугаријо и Цинцаријо, сви они бугарски животописци и историјописци и сви ови садашњи винужилићи ваши од гипкога и слаткога и финога удварача до неотесаног оног не ковача већ само поживача! И на част вам свиколици томови њихови и књиге њихове па најпосле и све глуме њихове од трагедије: „Цара Уроша V.“ до драме: „Стефана Немање“! И даље знај, брате Србине и српски сине, — а и то можеш сазнати из оних твојих песама, даље — велим ти: знај и памти, да Немања, наш родитељ стари а бабо св. Сави, „није расковао благо на нацаке ни на буздоване ни добрима коњма на ратове,“ већ је он, — као што то сам св. Сава поучавајући господу рипћанску каже, потрошио благо, све градећи многе задужбине:

„Док начини цркву код *Трбиња*,
„Милешевку на *Херцеговини*,
„И Троицу на домак *Таслице*
„И Папраћу близу *Борогове*
„И Вавају крај воде *Криваје*
„Озрен цркву на *сред Босне славне*
„И Гомељу на *граници својој*
„Моштаницу у *Крајини љутој* —
„Зидајући по каљу *калдрме*
и т. д. и т. д.

А да ли је велики жупан Немања уједилио све *српске* земље и да ли је уједињење то свију *српских*

земаља изведено и учвршћено његовим праунуком, краљем Урошем II. — и најпосле, да ли је и цар Стефан од племена српске господе шести род — владао свим српским земљама, ми, то јест ја и ти, Србине брате и српски сине, ми то не знамо, па не знамо ни то, да ли је то уједињење нашим цароставним књигама предостављено за наше дане и да ли смо позвани ми, — а под тим „ми“ не мислим више ни тебе ни себе грешника, већ оне, који се пишу: ми по милости божијој и — да то изведемо и да ли ће то унуци твоји доживити и очима својима видети. И да ли је велики жупан Немања у младим својим данима умео оним језиком и онако брзо и заносно говорити, ми ни то не знамо: не знамо — и нећемо у опште за те глуме и за то глумљење на позорници да сазнамо, знајући, да од свега тога глумљења и тих глумишта и позоришта народ нема ништа; да је то за ону ситу, доколку госноду и господичиће и за дичне госпође и госпођице, јер само они тај језик, тај грчки и талијански, тај немачки и цинцарски, тај бугарски језик разумеју: Срби као проста чељад не разумеју тога језика те их и не вуче жеља, да усвоје тај „племенити и милозвучни глумачки и дипломатски језик.“ Причали су ти ваљда стари твоји, брате Србине и српски сине, од древним Аламанима и Фругима и Латинима и Грцима, о стародревним Гогама и Магогама, прецима твојих Цинцара и о оним источним „Волевима или Магима“; но између ових последњих треба данас да те највише занима или треба да се највише занимаш са оним Магом, који се звао Балта, јер од тог Балте произишли су, као што је то један велики научењак у Београду после дугог и знојног истраживања доказао, Балшићи, а од тих првих твојих Балшића они други и трећи и сви Балшићи до данашњег дана. Но *»исемь да будѹть оустн ихъ льстивые!«* довикнидер, Србине брате и српски сине, с протопопом грачаничким Јефимијем Зријанином тима најновијим Бугарима или Цинцарима у српској земљи, запуши уши и не слушај тих нових бугаркиња!

Допуштамо, да није згорег већ да је добро знати и онога, који не зна подсетити на све оне градове редом и на све цркве и манастире од Моштанице у љутој Крајини до Троице код Таслице, и знати по имену све војводе и господаре, који господоваху и брањаху те градове, и ко је градио и саградио све оне цркве и манастире и за кога су грађени ти манастири и те беле цркве српске; признајемо, да није на одмет знати и на уму имати, којег и каквог су порекла већином били они, који су писали житија српских светаца, и гдекојих од господе српске, у старо време; који су писали и списивали историје и томове од историја у новије и најновије време,

па размишљајући о повесним тим писцима и пореклу њиховом запитати себе: па јесмо ли ми покрај таквих повесника могли друкчије проћи и данас пролазити?

То ти допуштамо и то признајемо, но не знамо и недоумјевамо само, да ли то, што си нам о нашим историјописцима од првога онога Григорија Цамбљака, родом Бугарина, до последњег овога П. С. бугарскога или инога, дакле свакако сумњивога, порекла испрчао и доказивао; и оно, што си о првој трагедији и о последњој драми српској поменуо, у каквој год свези стоји са предметом, о ком си предузео писати. Откуд у расправи о кнезу Лазару читаво разглагољство о српским повесницима и то потрзавање најстарије трагедије и најновије драме српске? Ми мислимо, да ни том потрзавању ни оном разглагољству није никако место овде у расправи о кнезу Лазару. И кад није место, зашто онда странчариш? И ајде нек ти је просто, што нас тим странчарењем твојим мориш, но што артију и новац за отштампавање улудно трошиш? Јер ваљда ниси у тој мери најиван, да и помислиш само, да странпутицом том можеш постићи што! Не, нећеш ти ни Панту из текста ни глумца из роле извести и смети. Па кад то нећеш постићи, што се онда жестиш, и у жестини замераш не једином Панти, већ поради Панте целом Пантином, и не једном глумцу већ и целом глумачком и лику — и свету?

Теби није ништа рећи: Панта је Бугарин или син бугарског порекла! И Панта, син Славков, дакле Славковић или може бити још правилније Слав(еј)ко(вић), који се истина родио у неким Крчмарима али је етнографију балканских и предбалканских и надбалканских и подбалканских народа добро проучио и изучио, те у себи и за себе зна врло добро, каквога је порекла он — неће се баш због те тврдње твоје толико ни љутити на тебе, али ће се ражљутити и узаврети цео српски „подустановни“ свет услед те тврдње твоје, јер тврдити, да је г. Панта Срећковић, (а то друго презиме Пантино није право презиме већ само надимак, а право му је презиме, као што смо рекли, Славков(ић) правије Славејков(ић) српски историјограф, родом Бугарин. То је у очима или пред лицем тога подустановнога српскога света толико исто, колико н. пр. рећи, да је Краљевић Марко био Шокац или Шокчичић! Краљевић Марко није био Шокац ни Шокчичић и знам ја, како је прошао онај, који је први покушао пошокчити Краљевића Марка! Краљевић Марко није био Шокац ни Шокчичић, као што ни Панта није ни једно ни друго. Али је Краљевић Марко, — кад сте ме навели, хоћу баш да вам кажем! — и Краљевић је Марко родом Бугарин и с једне и с друге стране

WWW.UNILIB.BS
УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

т. ј. Бугарин и по оцу краљу „Валканић“, који по сведоци Василица Петровића, митрополита црногорскога, скендеријскога и приморскога „*быль отъ націе болгарскіе*“ и по матери Јевросими (Јелени), сестри деспота *Момчила*, који је такођер био родом Бугарин — „*erat enim Momitzilus genere Moesus*“, пише савремени Јован Кантакузин“. (II. 403.). Па и *Љутица Богдан* био је Бугарин и бугарскога рода, а кад је он био тога рода, то је и брат његов *десиот Оливер* морао бити истога рода, и колена. Па знаш ли, Србине брате и српски сине, кога је рода и народа био и онај протосеваст а после Ђесар и папкон монах Харитон, та онај твој крилати јунак Реља Крилатица? Сети се само пирга Рељиног и места или манастира бугарскога, у ком је његов гроб,

па Ђеш се одмах досетити и јаду свом, јаду изненада?

Боли ли те глава, Србине? И јеси ли већ сит тих твојих краљевића, и деспота и Ђесара и војвода рода бугарскога, као што си се само због тога, што сам ти казао, да је старац Јеврем, трећи српски патријарх, био родом од трновских страна, и где се постригао и постио и где је пустињички и безмолвни живот проводио он, заситио оних старих и стародревних пустиножитеља и њихових легендиста и овога најновијега писца „легепада“, рода бугарскога!

Огрчио си ме, или, да ме не би покрај све формалне коректности зло разумео, огорчио си ме, огорчио сам те, брате Србине и српски сине — и сад смо квит!

(Наставиће се.)

ЦРНИ ПЕРА, НАРОДНИ ГУСЛАР У БОСНИ.

(Наставак.)

Кад уђете у Босанску кућу (особито српску) морате опазити гусле. Сјећам се добро из Имљана, кад дођосмо ја и поп Гавро из Травника у једну мало сиромашнију кућу, заискаће поп гусле, а старјешина му рече, да их нема. Поп се наљути, па ће му: »Овдје не ћу да поћим. Ово није српска кућа.« И поп пође, да ће даље. Једва сам га умирио, а старјешину на мах оправим у комшилук по гусле. Сјутра дан пошаљем томе старјешини своје гусле на поклон. — Осим те куће свака је друга имала своје гусле. Колико сам ја опазео, буде вам у свакој кући по један макар, ако не више, пјевача. А што је најљепше: дјеца из те куће, гдје се зачују гусле и пјесма, на мах морају бити тамо, да и они то чују, па вам се шћућуре гдје год у кут, па шуте, као да ни жива нијесу. Тако се деси, да ће већ и дијете од 10 или 12 година узети у своје руке гусле и запјевати по неколико редака из које јуначке пјесме. Дакле пјесма иде од уста до уста и с оца на сина, са старијих на млађе.

Перо се родио године 1840. пред Петров дан у уторак. Њихова је задруга била од 27 чељади. Од тих свих било је неколико пјевача, ама се не могу похвалити. Дакле они не могуше утицати толико на малог Перу, већ по свој прилици ово ће најприје бити узроком:

У његове матере био отац жив из истог села, Симо Драгићевић († 1857.). Његова пје-

сма и старе гусле шириле се далеко по свијету. За оно вријеме име Симе Драгићевића одјекивало је као славно име народног пјевача.

У Перина оца сестре (тетак) био човјек именом Петар Голубовић из Бабина села (код Обораца), такођер на гласу са својих народних јуначких пјесама († 1862.).

И трећи је, опет њима некакав рођак, Марко Туфегџић из Обораца († 1872.), тако славан пјевач, да је дошао на ону висину, до које се узнијеше и онај први и они други.

Кућа Даке Глигорића подобро је стајала, а за госта и пријатеља увијек отворена. А гдје се сакупи подоста свијета, ту, знате, треба и забаве. Па чим се весели наш народ у Босни? Гуслама и пјесмом! Тако је у Даке било. Мало које вече, да није когод од она три пјевача у Даке био. Перо ми причао, да га је то на мах занијело, те већ у десетој години почне и он помало пјевати уз гусле. Отац му за то знао, па кад је један пут Петар Голубовић к њима дошао, рећи ће Дако: »Валахи и мој Перо процјевао!« — »Да видимо, да видимо!« рече Голубовић. — Перо није био стидљив, па прекрсти ноге, на њих гусле и запјева уз њих ситним гласом. Петар му Голубовић кроз сузе рекао, да ће бити гласовитим пјевачем. Тако је и било. У једанаестој години постао је чувеним на далеко.

Сад ме чујте, од куда му толике пјесме, од кога их је чуо и гдје?

Од Симе Драгићевића присвојио пјесму: »Женидба Сјероте Николе« и све пјесме, што их Перо зна о Краљевићу Марку, осим једне.

Од Петра Голубовића пјесме: »Цар Сулејман удара на Столић«, »Цар Сулејман удара на Угрич«, »Цар Сулејман удара на Варадин«, »Цар Сулејман удара на Сињ и Солињ«, »Смрт Јанковић-Стојана«.

Од Марка Туфегџића (умро у Оборцима), гласовита пјевача, присвојио: »Женидба Краљевић-Марка«, »Јањић Стојан и Бешир-ага.«

Прногорске све пјесме присвојио је од Нике Попадића са Купреса (стријељан 1879. због хајдуштва).

Србијанске пјесме присвојио је од Луке Купрешака. Овај живи и сад на селу Курћеле, близу Карауле. Од Миће Клисаре близу Јајца († 1860. г убили га Турци у његовој кући, а синови га добро осветили): »Дојчић капетан«, »Даничић-Јована мејдан са Арапом«, »Мејдан Мркоњић-Николе с Мустајбегом«, »Сујањство Драгише војводе и Приморца Тодора и т. д.«, »Јунаштво и женидба Јанковић-Стојана са Удбине од Личког Мустајбега«, »Ударање Мијат-харамбаше на Бањалуку на бега Оклагића«, »Оклад ускок-Раде малог«, »Женидба Новаковић-Грује« и велику пјесму: »Женидба Сењанин-Гадије, синовца јунака од Сења Ивана (у 3412 стихова).

Од Јове Клисаре (Мићина сина, и сад жив) присвојио је »Јунаштво Бановића Секуле у Стамболу«.

Од Малована пјевача (Стипо Марковић) из Орашја код Травника, присвојио: »Јунаштво Сибињанин-Јанка и Секуле у Отоци у наше Оточкога«.

Све остале пјесме чуо од разних пјевача и присвајао по кавама и механама, путујући од своје петнаесте године у отом. царском послу, гонећи и пазећи коње и волове за аскер по Херцеговини од Стоца, Благаја, Мостара, Коњица, Невесења, и по цијелој Босни обишао шехер-Сарајево, Зеницу, Вардар-Скендер-Вакуф, Маглај, Добој, Жепче, Бањалуку, Приједор, Јајце, Лијево, Дувно, Бјелину, па све до Градишког, Брчкога, Тузле и Зворника. Па и у Далмацију силазио до Спљета, Сиња, Брача и Солина, Габеле и Дубровника, Задра, Шибеника, па до самог Скадра.

Ко узме у обзир Перино путовање, мора га себи преставити човјека разумна и вјешта у све и сва. Ријетко је то мјесто у Босни и Хер-

цеговини, да му он не зна шехера и по планинама стаза и богаза. А нема тога јунака, кога славе народне пјесме, да и он о њему не би штогодице знао. Он зна за гроб Јанковића Стојана, зна за кулу Ђезелез-Алије и Ђе се родио, зна за Ливаду Јабуку, и много друго, зна »за све планине осим једне Тамане планине«, тако ми сам рече. Зна за Крајину, за Удбину, за Котаре, у кратко, ја у њему увиђам велику хисторичку главу и најбољег пјевача у нашем народу. Ево, шта ми рече о свијем јунацима.

Од Котарских јунака најбољи су ови: Сердар Јанковић Стојан, син му Стефан, а барјактар му Миле, а брат Мића; Смиљанић Илија, отац му Павао, Павао имао четири сина: Илију и Чолу, саката у прсте у руке, као јунаке, а за она два не зна; сердар Петар Мркоњић, син Никола; сердар Мића Мандушић; сердар Божо Миљковић, брат му сердар Митар Миљковић; сердар Вук Мандушић син, сердар Никола Мандушић; сердар Вукосав старац; сердар Бошко Вучковић и син му, сердар Никола Вучковић; сердар Ерцеговац Марко; сердар Јањевић Илија, имао девет браће; сердар стари Мачивук; Зорић Гавран; Јован капетан; Бранковић Јован (сердар); брат му Грујо Бранковић (сердар); Петар Ценерал; Ђиро капетан; поп Смиљанић (брат Смиљанић Илије); Трута капетан.

Од Приморских јунака: Комнен барјактар, Приморац Гадија, Бревуља Шимун, Приморац Тодор, Драгиша војвода, Ђурица војвода, Вид барјактар.

То су јунаци осим свих других, који су били у разним шехеровима и по разним мјестима.

Од турских јунака зна, осим свих других, за ове:

Из Турске Удбине: Танковић Осман, силни Мустај-бег, Ђулић-барјактар и Зукан-барјактар, стари Ђеиван-ага, Ковчина Рамо, два Кумалића, Куна Хасан-ага, два Попршеновића, Ага Мемед-ага, стари Кариман и син му Мустајбег, Удбињски Диздар-ага, Ага Диздар-ага и Сифра Хасан-ага, Соколовић Ибро, стари Бабамет, Блажевић Омер, Бабамет Алија и Глумац Осман-ага.

Са Турске Кладуше: Хрњићић (Хрњица) Мајага (Мујо, Мујан) и Алил (Халил, Алија) са сестром Хајком и Омер, син Мујин.

Из Турске Лике: Лички Мустајбег и Личанин Тале (Будалин, Будаласти).

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

Са Турске Каниже: Канишки Диздар и бег Циновић-бег.

Турски Орашац: Од Орашца Тале, (Орашац за Ликом, дакле=Лич. Тале.

Турска Рудина: Омер-бег и Пињо Арапин. Све те предјеле назива народна појезија:

Турском Крајином. На наш народ могли би се и хисторици угледати, па остати вјерни називу: Турска Крајина.

Ето вам, учени господине, како то све наш Перо тумачи, а сада чујте и ово. Знам, да ће вас занимати.

(Свршиће се.)

Ж И С Т А К.

ПИСМА ЂОРЂА МАГАРАШЕВИЋА ЈОВАНУ ХАЏИЋУ-СВЕТИЋУ.

V.

У Н. Саду 5. (17.) апр. 1826.

Любезный Приятелю!

Приміо самъ и Ваше и Г. Витковића писмо съ прилоги. И едно и друго естъ ми одвећъ было по-вольно. Я бы вамъ одономадъ по Стериі писао, алъ самъ онай данъ быо у Тителу, гди се ліцітірале ствари покойногъ Оберстера Живковича. — Кодъ насъ све по старомъ. — Юче самъ бы у шпаціру съ Ружићемъ, пакъ самъ се састао съ онимъ предметомъ — съ коимъ одавна быо нисамъ. Здравлѣ му е добро. — Лѣтописъ нитъ самъ дао Гдну, нитъ Митропол. — Мушицкій ми одономадъ пише али врло мало по свомъ обычаю. — Я љу Вамъ свакогъ вашара одяко по едну частицу шилати. За многъ нека се не стои. — Матица е слаба; алъ се крѣпи! Биће изъ Н. Сада участія. — Историю Сербіе превео е нашъ Игня. — Вуку ніе, велите, повольно; а шта има нѣговогъ масла, што другима опетъ ніе повольно. — Шафарикъ е здоровъ, и поздравля Васъ. — Изъ Карловаца нигди ништа недобьямъ за Лѣтописъ. Лѣни су или завидни. — Нашао се новый Manuscript Досіоеевъ, — о комъ онъ нигди ништа не споминѣ. — Добы љу све Соларића рукописе. — Я љу самъ титулу Лѣтописи дати. — Дакле умре Северинъ Фатер“; ко ће Вуковомъ Евангелію праefationem писати? — Чуемъ, да е Владисавлѣвићъ учитель Триестанскій ново нѣко дѣло издао. Шта е и како се зове? — Шта бы съ Мушицкогъ букваромъ? — Мени бы одвећъ нужно было знати, колико љете се у Пешты задржавати. — Шафарикъ се занима саде начертаніемъ Ландкарте, на којой ће быти землѣ Славенскимъ народомъ обитаеме. — Вуић дакле самъ бринесе, да му непреидетъ память и шумомъ? — Добро бы было, да за коллектора Пре-

нумеранта на Лѣтописъ наименуе Матица Сербска или Георгіа Куріаковића, или Оошу Захарића, овдашнѣ трговце. — Димић докторъ узима, као што се говори, за цѣло, фрайлу Г. Константиновића. Сретно му было! — Нема Сербљина, коме се не допада заведеніе Матице. — Ономадъ самъ быо у Карловцы съ дебелымъ и мршавымъ Гершићи, са Стевомъ Хажичевымъ и другима, сви се о томъ срдечно радуо. — Нашъ старый Вуяновскій живи, vivit imo in forum venit. Примѣрный Патриотъ. — Читаемъ ономадъ обявление о Забавнику Банатскомъ? Навалили люди на календаръ. Хвала Богу, те га се опрости Лѣтописъ! — Чуемъ и за неку Ружицу, коя ће Літератури породити — шта? Календаръ за 1827. год. — Ваша е Г. Мати здрава. — Пре три дана умре намъ трговацъ зовомый Нештинацъ (у дунавскомъ Сокаку) човекъ зелозанъ къ церквама и Монастырма, отъ кои ни една скоро ніе остао безъ знатногъ нѣговогъ поклона. Оставіо е и Гумназиі то завѣщаніе, да ако му два нѣгова иначе слаба унучета неуживи, цѣло нѣгово имѣніе припадне Гумназ. фонду. — Арса Малеръ оставіо нашей новозаведенной Zeichen-школы цѣлу свою коллекцію Kupferstiche преко хіляде комада. — — —

Ево Вамъ писма, какво сте отъ мене желили, правый Quodlibet, или као што наши веле Gott liebet! — Отъ Васъ нељу никаква писма ни отговора пре, докъ съ Вама лично неговоримъ. Онда ћемо и о овима стварма, кое сам овдѣ назначіо, и о другима выше бесѣдити. Ако ме Богъ уживи до другогъ вторника, надамъ се, васъ видити и загрлити. Мељу тимъ будите здрави и некрећите се никудъ изъ Пеште. — (Noc, si vis, sub rosa).

Вашъ старый
Магарашевић.

КОВЧЕЖИЋ

УЗ НАШУ СЛИКУ.

У 41. и 42. броју нашега листа од године 1886. изашла је расправа о појезији Војислава Ј. Илијћа, сада ево доносимо и слику тога песника нашег. Што је у оној расправи о појезији Војислављевој казано, потврдио је сам песник још боље својим песмама новијега доба. Српски свет имаће на скоро прилике, да целокупну појезију Војислављеву има пред собом, јер за кратко време изаћи ће „Песме Војислава Ј. Илијћа“ у Београду. Ми се врло радујемо, што ћемо доћи до потпуног уживања прекрасних песама тих, од којих је многа и у нашем листу први пут угледала света. Војислав је до душе у последње време нешто уђутао, али је узорк томе конвенција неугодног тумачења песме његове, која је изашла у неком београдском листу. До сад се ваљда већ ослободио „азачке тамнице“, и ми се надамо, да ћемо скоро читати нову песму, која тако уме к срцу да збори.

КЊИЖЕВНЕ БЕЛЕШКЕ.

— Изашла је 65. свеска (за август) „Отаџбине“ са овим садржајем: 1. Трешњевни витез, историјска расправа пуковника Ј. Драгашевића, 2. Исток, песма од Војислава, 3. Сливница (из дневника једног резервног официра) од Владана Ђорђевића, 4. О сељењу тица, од професора Љубомира Миљковића, 5. На престолу, 6. Неколико црвара (о српским финансијама) од Владана Ђорђевића, 7. Народна и власничка политика, од професора М. Миловановића, 8. Ручни рад у мушкој школи, од Срет. М. Аџића, 9. Стање индустрије у Србији, од проф. В. Карића, 10. Прилог: карта Сливнице.

— Од српске књижевне браће М. Поповића добили смо на приказ ове књиге: Максим Црнојевић, трагедија у пет чинова, од Лазе Костића; друго, поправљено издање. Пера Сегединац, трагедија у пет чинова, од Лазе Костића; друго издање. Занатлија, приповетка из занатлијског живота, за младеж и за народ написао Роберт Нидергесес. превео Гавра Путник, упр учитељ у Руми.

— Од књига „Матице Хрватске“ узимамо Адолфа Вебера „Пут у Цариград“ прву у руке, понајвише из радности, да видимо, како хрватски каноник путује и како описује свој пут. Мислили смо, да ћемо на свакој страни видети католика и само где где Хрвата. Но католика је поштовани писац оставио у Загребу, у Каптолу а Хрвата је почео собом више кокетерије ради. Као јаку страну те књиге морамо истаћи објективност и критичко посматрање. Писац се не да занети од „мистерниозног“ оријента, нити су му пређашњи описивачи тог „земног раја“ „над сваком сумњом.“ Он воли сам видети и чути, па тек онда прозборити. Друга је врлина те књиге умиљати хумор а местимце — према предмету — баш песничко описивање. У слабије стране можемо рачунати језик. Догод се већина хрватских писаца

држе стила, који је далеко од сваког народног изговора, догле ми Срби не можемо никад признати, да су та два језика, српски и хрватски, једно исто. И у Вебера је та „особујност“ отела тако маха, да га на многим местима баш нисмо разумели. Иначе, као што рекосмо, свако признање том делу, и ми бисмо га и нашем свету радо препоручили, само кад би се когод нашао, да га преведе — на српски.

— Одавно хтедосмо коју рећи о руском илустрованом листу „Ниви“, који у Петрограду излази већ 18 година. „Нива“ је лист за књижевност, политику и савремени живот. Политиком се бави толико, колико бележи важније догађаје, иначе је посвећен књижевности и разним појавама у животу, особито руском. Главна важина лежи му пак у самим илустрацијама и то у оригинално-руским. У 28. броју од ове године слика је руског уметника В. Маковского „У гостионици“, како богати дебелко наручује (за цело) особито неко јело, јер слади и себи и послужитељу; међу тим ће се „бочити“ с пуним тањиром рака. За тим је насликано одељење из царске „еремитаже“ (галерије слика и кипова). Н. Карзин насликао је два привора о ужасу земљотреса у Верноу, у руској Азији, 28. маја о. г. Т. Кондопуло насликао је грдан храст, који је у близини Јалте у Криму. За тим су још слике не-руских уметника, као „пештански мост“, „лего“ од Француза Шаплена, „последњи тренуци млетачког дужда Марина Фалијерија“, и још две слике нових француских министара. „Нива“ доноси опширан опис својих слика, за тим разне белешке и смесице, За стране земље стоји 8 рубаља годишње.

А Ф О Р И С М И.

Римски.

Људи махом више мисле на добар живот, него на дуг живот. А ипак сваком је у власти, да добро живи, а ником, да поживи дуго. Сенека.

Ништава је ствар човечији живот, али велика је ствар презирати живота. Сенека.

Једна лудост вуче за собом другу. Теренције.
Човек, који се преко мере хвали, изгледа као да хоће да понизи и омаловажи друге, и ми гледамо у њему тежњу не да себе овелича, већ да нас понизи. Квинтилијан.

Задржи за себе своје мишљење. Дионисије Катон.
Да несретна човека, коме је сасвим слободно чинити зла! Цицерон.

Философија нас је научила двама стварима: да поштујемо Бога и да љубимо људе Сенека.

Сиромаштво учи човека свима могућим вештинама. Плаут.

Душевне болести не наличе на болести телесне: што су оне теже, тим мање се осећају. Сенека.

САДРЖАЈ: На странцутици. (Наставак.) — Агитатор. (Свршетак.) — Лукијан Мушицки. (Наставак.) — О кнезу Лазару. (Наставак.) — Црни Пера, народни гуслар у Босни. (Наставак.) — Листак. Писма Ђорђа Магарашевића Јовану Хаџићу-Светићу. V. — Ковчежић. Уз нашу слику. (Војислав Ј. Илијћ.) — Књижевне белешке. — Афорисми

„СТРАЖИЛОВО“ излази сваког четвртка на читавом табаку. Цена му је 5 ф. а. вр. на целу годину, 2 ф. 50 н. на по год., 1 ф. 25 н. на четврт год. — За Србију и Црну Гору 14 динара или 6 ф. на годину. — Рукописи се шаљу уредништву а претплата администрацији „Стражилова“ у Нови Сад. — За Србију прима претплату књижара В. Валожина у Београду.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА